

ingediend op **1344** (2021-2022) – Nr. 3  
17 februari 2023 (2022-2023)

## Verslag

namens de Commissie voor Brussel  
en de Vlaamse Rand en Dierenwelzijn  
uitgebracht door Karl Vanlouwe en Meyrem Almaci

### over het voorstel van resolutie

van Gwenny De Vroe, Sofie Joosen, Tinne Rombouts,  
Allessia Claes, Bart Dochy en Axel Ronse

### over de evolutie naar een proefdiervrije toekomst in Vlaanderen

Documenten in het dossier:

- 1344** (2021-2022) – Nr. 1: Voorstel van resolutie
  - Nr. 2: Amendementen
- 741** (2020-2021) – Nr. 1: Voorstel van resolutie
  - Nr. 2: Verslag van de hoorzitting
- 777** (2020-2021) – Nr. 1: Conceptnota voor nieuwe regelgeving
  - Nr. 2: Verslag van de hoorzitting

---

*Samenstelling van de Commissie voor Brussel en de Vlaamse Rand en Dierenwelzijn:*

*Voorzitter:* Els Ampe.

*Vaste leden:*

Allessia Claes, Inez De Coninck, Sofie Joosen, Annabel Tavernier, Karl Vanlouwe;  
Jan Laeremans, Klaas Sloomans, Els Sterckx;  
Bart Dochy, Peter Van Rompuy;  
Els Ampe, Gwenny De Vroe;  
Stijn Bex, An Moerenhout;  
Katia Segers.

*Plaatsvervangers:*

Arnout Coel, Veerle Geerinckx, Axel Ronse, Nadia Sminate, Jeroen Tiebout;  
Filip Brusselmans, Carmen Ryheul, Suzy Wouters;  
Karin Brouwers, Katrien Partyka;  
Stephanie D'Hose, Maurits Vande Reyde;  
Meyrem Almaci, Chris Steenwegen;  
Ludwig Vandenhove.

## INHOUD

|      |                                                                                                                                                 |    |
|------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1.   | Toelichting door Gwenny De Vroe, indiener van het voorstel van resolutie over de evolutie naar een proefdier vrije toekomst in Vlaanderen ..... | 4  |
| 1.1. | Inleiding .....                                                                                                                                 | 4  |
| 1.2. | Proefdiergebruik in Vlaanderen .....                                                                                                            | 5  |
| 1.3. | Vlaams regeerakkoord .....                                                                                                                      | 5  |
| 1.4. | Vragen van de indieners .....                                                                                                                   | 6  |
| 2.   | Bespreking .....                                                                                                                                | 8  |
| 2.1. | Meyrem Almaci .....                                                                                                                             | 8  |
| 2.2. | Els Sterckx .....                                                                                                                               | 10 |
| 2.3. | Sofie Joosen .....                                                                                                                              | 11 |
| 2.4. | Tinne Rombouts .....                                                                                                                            | 11 |
| 2.5. | Els Ampe .....                                                                                                                                  | 12 |
| 2.6. | Gwenny De Vroe .....                                                                                                                            | 13 |
| 2.7. | Meyrem Almaci .....                                                                                                                             | 14 |
| 3.   | Artikelsgewijze bespreking .....                                                                                                                | 14 |
| 4.   | Stemming .....                                                                                                                                  | 15 |

De Commissie voor Brussel en de Vlaamse Rand en Dierenwelzijn behandelde het voorstel van resolutie van Gwenny De Vroe, Sofie Joosen, Tinne Rombouts, Allesia Claes, Bart Dochy en Axel Ronse, over de evolutie naar een proefdiervrije toekomst in Vlaanderen op 1 februari 2023. Verslaggevers waren Karl Vanlouwe en Meyrem Almaci.

Het voorstel van resolutie werd samen behandeld met het eerder ingediende en toegelichte voorstel van resolutie van Meyrem Almaci, Tine Van den Brande, Mieke Schauvliege en Chris Steenwegen, over een versnelde ontwikkeling van alternatieven voor dierproeven (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 741/1). Basis voor de bespreking was het voorstel van resolutie over de evolutie naar een proefdiervrije toekomst in Vlaanderen (*Parl.St.* VI.Parl. 2022-23, 1344/1).

Het voorstel van resolutie over een versnelde ontwikkeling van alternatieven voor dierproeven was al op 14 juli 2021 toegelicht en besproken samen met de conceptnota over de zoektocht naar een proefdiervrije toekomst in Vlaanderen (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 777/1) (verslag: *Parl.St.* VI.Parl. 2022-23, nr. 741/3). De commissie besliste toen om een hoorzitting over de conceptnota en het voorstel van resolutie te organiseren. Die hoorzitting vond plaats op 22 september 2021 (verslag: *Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 741/2). De commissie bracht in dat kader een werkbezoek aan Janssen Pharmaceutica op 6 mei 2022 en aan de dierproef faciliteiten op de campus Diergeneeskunde van de Universiteit Gent op 20 januari 2023.

## **1. Toelichting door Gwenny De Vroe, indiener van het voorstel van resolutie over de evolutie naar een proefdiervrije toekomst in Vlaanderen**

*Gwenny De Vroe* zegt dat voorliggend thema al uitgebreid besproken werd naar aanleiding van de conceptnota over de zoektocht naar een proefdiervrije toekomst in Vlaanderen (*Parl.St.* VI.Parl., 2020-21, nr. 777/1). Er werd ook een hoorzitting gehouden. De meerderheidspartijen hebben nu een voorstel van resolutie ingediend.

### **1.1. Inleiding**

Testen op dieren om niet alleen mensen, maar ook dieren zelf te kunnen genezen is een complexe ethische aangelegenheid. Nagenoeg iedereen is het erover eens dat de ideale wereld dierproevenvrij is, maar de ideale wereld is ook vrij van ongeneeslijke ziektes. Een aantal mensen kiest ondubbelzinnig de kant van de dieren en verzet zich tegen elke vorm van dierproeven. Voor anderen primeert de medische kant: zieke mensen genezen krijgt voor hen zonder meer voorrang op het testen op dieren.

Vlaanderen neemt een belangrijke positie in bij het ontwikkelen van innovaties voor de gezondheidszorg. Vlaamse onderzoekers behoren tot de wereldtop op het vlak van innovaties in de levenswetenschappen, die aan de basis liggen van doorbraken en ontwikkelingen van nieuwe geneesmiddelen, vaccins en therapieën. Daar ligt niet alleen onderzoek in academische en onderzoeksinstellingen aan de basis, maar ook het biotechnologisch en farmaceutisch onderzoek in bedrijven die in Vlaanderen actief zijn. Daarin onderscheidt Vlaanderen zich van veel andere Europese landen die weinig of geen innovaties in de gezondheidszorg kennen.

Hoe dan ook zijn in de huidige wetenschappelijke stand van zaken experimenten noodzakelijk om wetenschappelijke inzichten te verwerven voor een afdoend middel tegen kankers of neurologische aandoeningen zoals dementie en de ziekte van Alzheimer. Ook de recente wereldwijde coronacrisis heeft aangetoond dat het zoeken naar een vaccin en een geneesmiddel de inzet van proefdieren vergt. Precies daarom moeten proeven op dieren plaatsvinden in de meest optimale omstandigheden, die het welzijn van de proefdieren maximaal eerbiedigen.

Dierproeven verbieden is vandaag en in de nabije toekomst nog te ambitieus. Er een stringente timing en quota op kleven is dat ook. Toch moet Vlaanderen wel de ambitie hebben om beslissende stappen voorwaarts te zetten naar een duurzaam proefdierenvrij Vlaanderen. Dit voorstel van resolutie wil het gepolariseerde debat overstijgen door dierproeven op een genuanceerde manier te benaderen en te zoeken naar ambitieuze en haalbare beleidsinitiatieven. Vooruitgang is enkel mogelijk via innovatie van ideeën en technologie. Daarbij mag het belang van een bottom-upbenadering niet uit het oog worden verloren. Het zijn de bedrijven en de laboratoria die met behulp van een flankerend overheidsbeleid naar oplossingen moeten kunnen zoeken, wat ook zal leiden tot een daadwerkelijke afbouw van dierproeven. Samenwerking en overleg zijn dus cruciaal.

### 1.2. Proefdiergebruik in Vlaanderen

In 2020 werden 220.609 dierproeven uitgevoerd in 106 erkende laboratoria, wat een daling is met 13 procent tegenover 2019 (253.433 dierproeven) en met 16 procent in vergelijking met 2018 (262.479 dierproeven). Toch blijft de daling van het aantal dierproeven over de jaren heen veeleer beperkt in absolute cijfers. Daar staat een relatieve daling tegenover, omdat het aantal onderzoekers en onderzoeken gevoelig toeneemt.

Een van de grote gebruikers van dierproeven is de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven). Het aantal dierproeven dat die universiteit uitvoert, is in de periode 2014-2019 van 121.884 gedaald tot 101.773 dierproeven, hoewel het aantal onderzoekers dat met proefdieren werkte, in diezelfde periode met 50 procent gestegen is.

De KU Leuven is de enige universiteit in Vlaanderen die onderzoek met primaten mag verrichten. Dat wordt bijvoorbeeld gedaan om onderzoek naar hersenziekten te verrichten, een aandoening waar miljoenen Europeanen aan lijden en waarvoor in veel gevallen nog geen medicatie of ingrepen beschikbaar zijn.

De KU Leuven voert een weloordacht beleid rond het garanderen van de leefomstandigheden en het optimaliseren van het welzijn van de primaten: grote kooien met daglicht, huisvesting per twee of drie dieren, kooiverrijking, afzonderlijke ruimte om zich af te zonderen enzovoort. Daarvoor heeft de KU Leuven werkbezoeken gebracht aan diverse buitenlandse onderzoekscentra en de goede praktijken overgenomen. Toch wordt ook de druk vanuit dierenrechtenorganisaties en de politiek erkend om nog meer aandacht te besteden aan het vervangen, verminderen en verfijnen van dierproeven met primaten.

### 1.3. Vlaams regeerakkoord

Het Vlaamse regeerakkoord heeft aandacht voor proefdieren: "We voorkomen dierproeven zoveel mogelijk. We investeren volop in alternatieven zodat we dierproeven maximaal kunnen vermijden of vervangen door wetenschappelijke methoden. We starten een rondetafel met de sector om een concreet actieplan uit te werken."

Dit voorstel van resolutie wil de bepaling van het regeerakkoord inhoudelijk mee vormgeven en wil zo ook een wezenlijke bijdrage vanuit het Vlaams Parlement leveren aan het dierenwelzijnsbeleid en de geplande rondetafel rond proefdieren.

Het ultieme einddoel van het voorstel is een proefdierenvrij Vlaanderen. Maar tot dat is bereikt gaat het niet om een of-ofverhaal, maar om een en-enaanpak die enerzijds focust op het zoeken naar alternatieven voor dierproeven, maar anderzijds ook streeft naar een systematische optimalisering van de dierproeven die nog noodzakelijk blijven.

#### 1.4. Vragen van de indieners

Wat wordt er concreet gevraagd met dit voorstel?

1. De indieners vragen de regering een intensiever traject uit te tekenen met het oog op het realiseren van alternatieven om dierproeven maximaal te vervangen, te verminderen of te verfijnen.
2. Ze vragen om samen met de betrokken stakeholders een ambitieus actieplan met duidelijke doelstellingen en prioritaire werven uit te werken, zonder evenwel gebruik te maken van concrete deadlines en quota. Belangrijk daarbij is dat men:
  - a. het aandeel dierproeven dat ernstig leed kan veroorzaken, vermindert;
  - b. zo zuinig mogelijk gebruikmaakt van proeven met primaten, honden, katten en grote zoogdieren, en actief op zoek gaat naar de verdere afbouw ervan;
  - c. dierproeven die systemische toxiciteit inschatten, vervangt door combinaties van in-vitrotechnieken en digitale methoden.
3. De indieners vragen het actieplan jaarlijks in samenspraak met de stakeholders te laten monitoren door een onafhankelijke instantie en de resultaten te publiceren in een jaarverslag, dat door iedereen digitaal kan worden geraadpleegd.
4. Ze dringen erop aan lessen te leren uit goede praktijken door:
  - a. kennis te nemen van de aanbevelingen van het Nederlandse Nationaal Comité advies dierproevenbeleid en naar Nederlands voorbeeld een Vlaams equivalent van een kerngroep Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI) op te richten;
  - b. actief te zoeken naar goede praktijken uit andere Europese landen en Europese acties die een constructieve bijdrage kunnen leveren aan de versnelde vermindering, vervanging en verfijning van dierproeven, en te toetsen in welke mate ze toegepast kunnen worden op de situatie in Vlaanderen.
5. De indieners vragen de overheid een regierol te laten vervullen in een bottom-upaanpak die ervoor zorgt dat alle stakeholders de verantwoordelijkheid op zich nemen om te zoeken naar alternatieven voor dierproeven. De overheid denkt op een positieve en constructieve manier oplossingsgericht na met de sector over dierproeven en respecteert daarbij het principe van no gold-plating.
6. Met het oog op een nieuw Vlaams TPI-model vragen de indieners het 3V-principe (verminderen, vervangen en verfijnen van dierproeven) aan te vullen met een vierde principe, waarbij de vierde V staat voor verantwoordelijkheid. Aan die vierde V kan vormgegeven worden door het opstellen van een culture of care policy, opdat de sector de verantwoordelijkheid op zich neemt om dieren waarop proeven worden uitgevoerd, goed te behandelen. Dat concept omvat zorg dragen en verantwoordelijkheid op zich nemen in alle geledingen van de organisatie.
7. De indieners vragen om transitiebevorderende instrumenten in te zetten om de overgang naar alternatieven voor dierproeven in Vlaanderen te versnellen, meer bepaald door:
  - a. binnen de beschikbare budgetten voor onderzoek en ontwikkeling financiële middelen te reserveren voor projecten die de ontwikkeling van alternatieve methoden nastreven en/of ermee werken tijdens een onderzoek. Daarvoor moeten jaarlijks recurrente en structurele middelen

- voor projectoproepen rond het zoeken naar alternatieven voor dierproeven worden gereserveerd;
- b. bestaande kennisinstellingen de opdracht te geven om in te zetten op het ontwikkelen van alternatieve proefdiermodellen;
  - c. in elke opleiding in Vlaanderen die proefdieren gebruikt, te zorgen voor meer uitgebreide en diepgaande kennisoverdracht over alternatieve methoden voor dierproeven, zodat een nieuwe generatie onderzoekers van bij aanvang vertrouwd wordt gemaakt met alternatieven voor dierproeven;
  - d. een transitiebudget uit te trekken dat labo's de ruimte geeft om naar een alternatief beleid voor dierproeven om te schakelen en daarbij nieuwe expertise op te doen.
8. De indieners dringen erop aan om de versnippering van kennis over dierproeven tegen te gaan door de resultaten en praktijken van alle onderzoeksprocedures maximaal te verzamelen en te delen. Naast de bestaande databank RE-Place is het noodzakelijk een complementaire databank op te zetten die onderzoekers ertoe aanspoort om alle onderzoeksprocedures van doorgevoerde dierproeven en dierproefvrije methoden die geen positieve resultaten hebben opgeleverd, eventueel geanonimiseerd te inventariseren en te delen met andere wetenschappers. Zo worden experimenten met dieren niet onnodig of onbewust herhaald. Daarbij moet ook gestreefd worden naar een maximale digitalisering van die databanken, zodat alle relevante informatie en artikelen zo laagdrempelig mogelijk kunnen worden geraadpleegd.
9. De indieners roepen op om een kordaat handhavingsbeleid op dierproeven verder uit te rollen door:
- a. onaangekondigde controles uit te voeren die in het ideale geval minstens een keer per jaar plaatsvinden;
  - b. overtreders streng te bestraffen.
10. De werking van de ethische commissies moet geoptimaliseerd en transparanter gemaakt worden.
11. De indieners vragen bij de Europese Commissie aan te dringen:
- a. dat de procedures om producten op veiligheid te testen op basis van internationaal geldende regels worden versneld op het vlak van validatie en implementatie. Dat omdat ze de vervanging van proefdieren door alternatieven voor toxiciteit op reglementair niveau bemoeilijken en bedrijven daardoor vaak niet anders kunnen dan dierproeven uit te voeren;
  - b. om aandacht te hebben voor een sluitende regelgeving, zodat proeven voor projecten die worden gefinancierd met overheidsmiddelen, niet buiten de Europese Unie worden uitgevoerd zonder dat de eigen regels in acht worden genomen.
12. Er wordt verder ingezet op de versterking van interregionale en internationale samenwerking.
13. De indieners vragen de transparantie rond dierproeven bij het grote publiek te vergroten:
- a. door de organisatie van Vlaamse dierenwelzijnscongressen waarop belangrijke Vlaamse onderzoekers en stakeholders worden verenigd. Tijdens die congressen wordt gerapporteerd én gedebatteerd over de vooruitgang die geboekt wordt bij het vervangen, verminderen en verfijnen van dierproeven en wordt overlegd over de culture of care policy waarmee dierproeven worden aangepakt;
  - b. door goede praktijken rond het ontwikkelen van proefdiervrije alternatieven structureel in de kijker te zetten, bijvoorbeeld met de jaarlijkse uitreiking van een Vlaamse prijs voor Dierenwelzijn (wat al is gebeurd).

14. Als laatste vragen de indieners de inhoud van dit voorstel van resolutie actief aan te wenden bij de rondetafel over dierproeven en het Vlaams Parlement driemaandelijks te rapporteren over de werkzaamheden en de vooruitgang van die rondetafel over proefdieren.

## 2. Bespreking

### 2.1. Meyrem Almaci

*Meyrem Almaci* is Gwenny De Vroe erkentelijk voor het feit dat zij bereid was om eventueel samen verdere stappen te zetten. Meyrem Almaci vindt het voorstel van resolutie een stap vooruit, maar had er meer van verwacht. Ze heeft dat duidelijk gemaakt in de goede en respectvolle uitwisseling die er heeft plaatsgevonden.

Mensen die gekant zijn tegen dierproeven zijn vaak de grootste voorvechters voor oplossingen voor ziekten die mensen en dieren treffen. Dat wil Meyrem Almaci eerst onderlijnen.

Het voorstel van resolutie van de meerderheid gaat volgens de titel over dierproeven in het algemeen. Maar van in het begin focust de tekst op de gezondheidszorg. Dat is een verenging. Er worden bijvoorbeeld ook dierproeven uitgevoerd om pesticiden te ontwikkelen. In het voorstel van resolutie van Groen wordt voorgesteld om meteen komaf te maken met onnodige commerciële dierproeven. Het Vlaams Parlement zou nu al commerciële dierproeven kunnen stoppen voor bijvoorbeeld de ontwikkeling van pesticiden. Op Europees niveau is dat al gebeurd voor cosmetica. Waarom zouden er nog dierproeven gedaan moeten worden voor huishoudelijke producten en voor ander gebruik dan de gezondheidszorg? Er is geen enkele reden voor, behalve een commerciële, financiële reden.

Blijkbaar heeft men er bewust voor gekozen om het voorstel niet zomaar te beperken tot de gezondheidszorg, maar het is vreemd dat de argumentatie volledig op de gezondheidszorg is toegespitst. Ook de werkbezoeken die de commissie heeft gebracht ging over dierproeven in het kader van gezondheidszorg. Dat maakt het debat over de andere dierproeven moeilijk, bijvoorbeeld voor bestrijdingsmiddelen in de landbouw.

Een verbod op dierproeven vinden de indieners nu te ambitieus. In de toelichting benadrukte Gwenny De Vroe dat de indieners niet aan gold-plating willen doen. Er worden ook geen concrete deadlines of quota gevraagd, want in Nederland blijkt dat dat niet werkt. Meyrem Almaci wil de redenering omkeren. Als de ambities niet concreter worden geformuleerd, zal de drive ontbreken om effectief werk te maken van de waardevolle uitgangspunten. Als de doelstellingen niet gehaald worden, kan men de oorzaken verduidelijken. Ze verkiest deze aanpak dan geen doelstellingen voorop te stellen. De afgelopen decennia hebben uitgewezen dat verantwoordelijkheid en culture of care niet volstaan. Het bezoek aan Janssen Pharmaceutica was wat dat betreft een eyeopener. Men weet daar zelf niet eens hoeveel dierproeven worden uitgevoerd bij de andere vestigingen van het bedrijf in kwestie. Men wil dat niet met elkaar uitwisselen omdat men in een concurrentiële omgeving zit. Het is naïef om te geloven dat men in een dergelijke internationale context een culture of care kan realiseren. Als de regelgever, in casu de Vlaamse overheid, zijn tanden niet toont, vreest ze dat ze voor de zoveelste keer mooie principes goedkeuren. Nochtans is op dit moment door terechte druk van dierenrechtenorganisaties het draagvlak zo groot dat de Europese Commissie en het Europees Parlement zich zullen buigen over het verbod op dierproeven. Meyrem Almaci ziet een mismatch tussen de vaststellingen op het terrein en de principes.

Het lid is het ermee eens dat het Nederlandse model niet zaligmakend is. Dat hebben ze daar zelf ondertussen geleerd. Maar ze hebben de principes wel vastgehouden.

Volgens Groen is een afbouwschema met concretere doelen noodzakelijk, met eventueel verduidelijking als die niet gehaald worden. Op dat vlak zijn de meningen tussen Groen en de meerderheid verschillend.

Het vragen van verantwoordelijkheid heeft tot nu toe te weinig zoden aan de dijk gebracht. Meyrem Almaci is ook hoopvol. Er is voortschrijdend inzicht en ook op het terrein is men bekommerd om dierenwelzijn. Maar soms moet de bekommernis het onderspit delven voor strategische en bedrijfskundige overwegingen.

Iedereen vindt het belangrijk dat Vlaanderen koploper is op het vlak van Dierenwelzijn. Anderzijds is dat in tegenspraak met het 'no gold-plating'-principe in het voorstel van resolutie. Men kan niet tegelijk koploper zijn en niet aan gold-plating doen. Minister Ben Weyts van Dierenwelzijn zegt herhaaldelijk dat hij het voortouw wil nemen, niet alleen in België maar ook internationaal. Het voortouw nemen op het vlak van dierenwelzijn betekent ook op het vlak van dierproeven. Ze betreurt dat dat totaal ontbreekt in het voorstel van resolutie. Transparantie en de databank voor het bijeenbrengen van expertise is ongelooflijk belangrijk. Dat zou gekoppeld moeten worden aan het frontrunnersmodel. Nu al moeten onderzoekers conform de wet nagaan of er een alternatieve methode beschikbaar is. Maar in de praktijk schiet men tekort. Als een proef een ongewenst resultaat oplevert wordt het niet gepubliceerd. Ook de internationale context speelt mee enzovoort.

Meyrem Almaci deelt het standpunt dat er meer Europees en internationaal gekeken moet worden. Ze is hoopvol dat er op Europees niveau een en ander zal bewegen door de massaal gesteunde petitie. Het is zeer belangrijk om procedures en protocols te delen. Maar ze heeft bij beide commerciële spelers gemerkt dat de commerciële context dat sterk bemoeilijkt, zelfs binnen hetzelfde bedrijf of dezelfde groep. Ze vraagt zich dus af hoe dat afgedwongen kan worden.

Momenteel worden er heel wat subsidies toegekend voor dierproeven. Voor Groen zouden die moeten verdwijnen. Culture of care gaat niet samen met het vasthouden aan subsidies voor dierproeven. Die subsidies kunnen perfect verschoven worden naar investeringen in dierproefvrije innovaties en steun aan jonge onderzoekers. Er zal altijd geargumenteed worden dat de dierproeven tegemoetkomen aan een maatschappelijke nood. Maar vandaag zit de verhouding erg scheef, aldus Meyrem Almaci. Als men het meent dat dierproeven eigenlijk de uitzondering moeten zijn, dan moet men steun en innovatie richten op dierproefvrij onderzoek, met een duidelijk afbouwschema.

Men kan lang discussiëren over de herijking in Nederland, maar de afbouw is daar expliciet als ambitie behouden. Het lid mist die scherpste in het voorstel van resolutie en vraagt om die ambitie expliciet op te nemen. Ze heeft een amendement in die zin ingediend. Nederland heeft lessen getrokken en bottom-up gekeken hoe het nu verder moet. Ook de bottom-upwerkwijze is in het amendement opgenomen.

Als er geen afbouwschema is, geen quota of heldere criteria zijn, hebben de ethische commissies het niet gemakkelijk als organisaties die moeten opkomen voor dierenrechten. Ze hebben geen stok achter de deur. Het wordt zeer frustrerend voor hen.

Meyrem Almaci raadt aan om de titel van het voorstel van resolutie aan te passen door toe te voegen dat het alleen over gezondheidszorg gaat. Ze pleit ervoor om samen de stap te zetten ten aanzien van de commerciële dierproeven. Dat debat kan afzonderlijk gevoerd worden. Ze vraagt om dat niet te ontwijken en het onder te dompelen in een voorstel van resolutie met een algemene titel en een argumentatie die volledig over gezondheidszorg gaat. Dat is zowel spijtig als misleidend. Er is een groot aantal dierproeven dat geen betrekking heeft op gezondheidszorg en die men met zijn allen onmiddellijk een halt zou kunnen toeroepen. Het principe

van gold-plating zou men wel kunnen toepassen voor dierproeven buiten de gezondheidszorg. Daar is een immens draagvlak voor bij de bevolking.

Meyrem Almaci is zich ervan bewust dat het voorstel van resolutie van Groen te scherp is voor de meerderheidspartijen. Ze heeft een aantal amendementen ingediend, ook op basis van de conceptnota van Open Vld. Ze hoopt dat althans die worden aanvaard. Er wordt wel gezegd dat men bottom-up wil werken, rekening houdend met alle aspecten, maar de invalshoek is vooral die van de huidige farmaindustrie en gezondheidszorg. Alles daarbuiten is een blinde vlek, terwijl er onmiddellijk een enorme winst te behalen is.

Ze gelooft oprecht dat individuele onderzoekers echt bekommerd zijn om dierenwelzijn. Ze mist in het voorstel van resolutie van de meerderheid de ambitie om de meest pijnlijke dierproeven af te bouwen. België is op dat vlak koploper, internationaal en in Europa.

Met de amendementen hoopt Meyrem Almaci scherpere aan het voorstel van resolutie te geven. Ze waardeert wel de voorwaartse stappen die gezet worden en de gedeelde principes. Maar ze gelooft dat principes en woorden niet meer volstaan.

## 2.2. Els Sterckx

*Els Sterckx* volgt volledig de redenering van de vorige spreker. Ze meent ook dat dierproeven voor commerciële doeleinden mee onderzocht moeten worden. Ze mist het in het voorliggende voorstel van resolutie. Er moet voor geijverd worden dat alle dierproeven voor commerciële doeleinden zoals voor pesticiden en zaken waarvoor ze niet meer noodzakelijk zijn, stopgezet worden.

Ze is ook verheugd dat er schot komt in de vermindering van het aantal dierproeven. Deze problematiek staat al jaren op de agenda van deze commissie. Er moeten hoogdringend maatregelen genomen worden om de dierproeven te verminderen. Onderzoekers bij Janssen Pharmaceutica meldden dat er ondertussen heel wat onderzoeken zijn waarvoor geen dierproeven nodig zijn, maar die de wetgeving nog altijd oplegt. Het is dan ook zeer belangrijk dat de wetgeving op dat vlak wordt aangepast. Onderzoek dat nu al proefdiervrij kan verlopen moet vrijgesteld worden van de verplichting om toch nog te testen op dieren. De onderzoekers zelf zijn daarvoor vragende partij.

Els Sterckx mist een timing in het voorstel van resolutie. Wanneer willen de indieners dat de vermindering van dierproeven een realiteit wordt? Zullen ze de wetgeving aanpassen voor onderzoek dat nu al proefdiervrij kan verlopen?

Vlaams Belang heeft op Europees niveau al aangedrongen op een Europese databank voor dierproeven. Dat moet ervoor zorgen dat dubbel onderzoek in de verschillende Europese landen vermeden wordt. Zal Vlaanderen meewerken aan een dergelijke Europese databank zodat de Vlaamse onderzoekers geen dubbel onderzoek moeten doen? Zal men de Vlaamse onderzoekers zover krijgen om beschikbare gegevens in de Europese databank te delen? Ze begrijpt dat primeurs in het onderzoek financiële voordelen opleveren, maar het is niet zo proefdiervriendelijk als verschillende farmaceutische bedrijven dezelfde onderzoeken doen om toch maar de eerste te zijn om een medicijn op de markt te brengen. Els Sterckx hoopt dat de indieners nadenken over manieren om dat te vermijden.

Door het vermijden van dubbel onderzoek komt er onderzoeksgeld vrij dat extra ingezet kan worden voor alternatieve onderzoeksmethoden.

De Vlaams Belangfractie zal het voorstel van resolutie goedkeuren omdat het een eerste stap is naar een proefdiervrije maatschappij. Maar er is nog zeer veel werk aan de winkel.

### 2.3. Sofie Joosen

Uiteraard is de N-VA-fractie voorstander om het aantal dierproeven zo maximaal mogelijk te verminderen, zegt *Sofie Joosen*. Als meerderheidsfractie dient de N-VA-fractie dan ook mee het voorstel van resolutie in. Het is een uitgebreid werkstuk dat werk wil maken van maar liefst veertien concrete acties. Tegelijkertijd verliest het de realiteit in Vlaanderen niet uit het oog.

In Vlaanderen worden relatief veel dierproeven uitgevoerd. Dat komt natuurlijk door het grote aantal wetenschappelijke instellingen en farmaceutische bedrijven. Vlaanderen behoort tot de wereldtop. Het is net binnen het domein van de geneeskunde en de farmacie dat dit soort onderzoek wordt gedaan en nodig blijft. Heel wat medische vooruitgang is opgebouwd door dierproeven. Dat is een realiteit.

Vlaanderen heeft evenwel de plicht om op korte termijn maximaal te doen wat kan om dierproeven af te bouwen, met een concreet en haalbaar plan. De commissie heeft hoorzittingen en werkbezoeken georganiseerd. Ze leverden een belangrijke bijdrage aan de totstandkoming van het voorstel van resolutie van de meerderheid. Ze dankt alle deelnemers en organisatoren daarvoor.

Het voorstel van resolutie pleit voor duidelijke doelstellingen, meer onderzoek naar alternatieven, verbetering van kennisdeling en samenwerkingen in binnen- en buitenland. Er worden ook acties gevraagd om beslissende stappen voorwaarts te zetten en de ambities om het aantal dierproeven te reduceren kracht bij te zetten. Alternatieven zijn er vaak wel, maar ze zijn onvoldoende gekend.

Er gebeuren veel inspanningen. Sofie Joosen is uiteraard benieuwd naar het verdere verloop van die initiatieven. Ook monitoring maakt dus een belangrijk deel uit van die acties. Ze dankt Gwenny De Vroe voor het initiatief.

### 2.4. Tinne Rombouts

*Tinne Rombouts* dankt ook Gwenny De Vroe voor de aanzet tot dit debat. Het is ieders oprechte doelstelling om maximaal dierproeven te vermijden.

Vlaanderen speelt een gigantische voortrekkersrol in de ontwikkeling van onder meer geneesmiddelen voor mens en dier. Ze hoopt dat iedereen ervan overtuigd is dat het om noodzakelijk onderzoek gaat. De ideale wereld zou natuurlijk een wereld zonder ziekten zijn. De wereld zou nog meer ideaal zijn als er geen enkele plaag zou zijn. Ze denkt daarbij ook aan plagen van bacteriën, schimmels, virussen enzovoort bij planten. De ideale wereld zou dus een wereld zijn zonder bestrijdingsmiddelen. Dat is een utopie als men de voedselvoorziening wil garanderen, maar zelfs ook voor de gezondheidszorg, als men wereldwijd ziet wat muggenplagen, sprinkhanenplagen en dergelijke aanrichten. Bovendien moet men dan ook het debat voeren over de genetisch gemodificeerde organismen. Dat zou te ver leiden. De ideale wereld bestaat niet en men moet met de voeten op de grond blijven. Men moet bekijken hoe men de hoogste kwaliteitsstandaarden kan garanderen en tegelijk maximaal dierproeven kan vermijden.

Er wordt gesteld dat dierproeven voor commerciële doeleinden verboden moeten worden. Tinne Rombouts heeft moeite met de verwoording. Dat klinkt sympathiek maar gaat ook voorbij aan de realiteit van het leven. De gezondheidszorg zou nooit zo ver staan als er enkel onderzoek gebeurd was vanuit de overheid. Vlaanderen heeft nu eenmaal heel sterke bedrijven die focussen op de ontwikkeling van die

producten. Daarachter staat een commercieel model; anders zouden die bedrijven er niet zijn. Die bedrijven nemen veel risico en investeren gigantisch veel in de gezondheidszorg, in de kwaliteit van het leven. Wat is het alternatief? Moet het onderzoek volledig toegewezen worden aan de overheid om daarna te kijken wie de resultaten in productie wil brengen? Het huidige model met sterke bedrijven, sterke controle erop en de concurrentie waarbinnen de overheid ook zelf inzet met wetenschappelijke instellingen heeft tot de huidige stand van zaken geleid. Dat model wil het lid zeker niet zomaar weggooien.

Het is ieders doelstelling in deze commissie om dierproeven maximaal te vermijden. Men moet erkennen dat een aantal onderzoeken nog noodzakelijk zijn. De vraag om cijfers voorop te stellen en zich vast te pinnen op een afbouwschema in aantallen vindt het lid moeilijk. Dat kan mooi staan op papier tot er een of ander virus of nieuwe ziekte opduikt en iedereen roept om een oplossing. Dat is volgens Tinne Rombouts niet de parameter waarmee men de hele sector moet stimuleren om kritisch met dierproeven om te gaan. Daar zijn andere parameters voor, waarop dit voorstel van resolutie inzet.

Zolang er dierproeven nodig zijn is het belangrijk om maximaal in te zetten op het welzijn van de proefdieren en de opvolging ervan. De risico-inschatting en de noodzakelijkheid van de dierproeven moeten op scherp gezet worden. Dat moet zowel in de bedrijfswereld zelf in Vlaanderen maar ook zelfs internationaal aangekaart worden. Er werd al aangehaald dat internationale regelgeving, Europees en wereldwijd, toch nog extra dierproeven oplegt, ook al geeft de sector zelf aan dat dat niet noodzakelijk is. Dit voorstel van resolutie vraagt om dat ook op internationaal niveau aan te kaarten. Uiteraard moet ook maximaal ingezet worden op alternatieven.

Tinne Rombouts wenst stil te staan bij een drietal kernpunten uit het voorstel van resolutie. Ten eerste moet het onderzoek naar alternatieven gestimuleerd worden. Dat moet structureel in het beleid ingebouwd worden. Ten tweede moet maximaal ingezet worden op kennisdeling. De muren tussen alle onderzoeksinstellingen moeten afgebroken worden, niet alleen in Vlaanderen maar ook daarbuiten. Kennisdeling kan de druk om dierproeven uit te voeren verminderen. Ten derde moeten het actieplan, alsook de dierproeven, strikt opgevolgd worden. Monitoring en rapportering is één ding, bijsturen indien nodig is een volgend belangrijk element.

Ze denkt dat met dit voorstel van resolutie een belangrijke stap gezet wordt voor het verminderen van het aantal dierproeven. De onderzoekers worden er nog gevoeliger voor gemaakt, ze worden ondersteund om alternatieven in te zetten. De indieners willen op de eerste rij staan in het maximaal terugdringen van dierproeven in Vlaanderen, maar ze willen niet heiliger zijn dan de paus. Men heeft er alle belang bij om het onderzoek in Vlaanderen te houden, ook om zo de hoogste standaarden te kunnen behouden op het vlak van kwaliteit van onderzoek en veiligheid voor mens en dier. De hoogste standaarden mogen niet enkel gemeten worden aan het aantal ingezette proefdieren omdat in Vlaanderen meer onderzoekers zijn, meer onderzoeken en meer preciaire onderzoeken gebeuren waarvoor misschien nu nog dierproeven noodzakelijk zijn. Het aantal dierproeven an sich is niet altijd de beste parameter. Tinne Rombouts is ervan overtuigd dat op die manier toch een ommezwaaai ingezet wordt naar meer aandacht voor alternatieven. Hopelijk laat de wetenschap het toe om te evolueren naar een dierproefvrij Vlaanderen, onder de duidelijke voorwaarde dat het onderzoek hier niet geweerd wordt maar om het hier met de hoogste standaarden te kunnen realiseren.

## 2.5. Els Ampe

*Els Ampe* meent dat de goedkeuring van het voorstel van resolutie een belangrijke stap is naar een proefdiervrije toekomst. Tijdens het werkbezoek aan de Universiteit Gent bleek dat men bij de behandeling van een ziek dier soms extra monitoring

uitvoert, bijvoorbeeld door een bijkomend aantal elektroden aan te brengen om andere levensfuncties te meten voor onderzoek. Ook dat wordt officieel als een dierproef meegeteld. Het blijft belangrijk dat er onderzoek wordt gedaan op de levensfuncties van dieren en mensen, dat niet invasief is of schade berokkent en gebeurt tijdens andere, curatieve ingrepen. De gezondheid van mens en dier komt op de eerste plaats.

## 2.6. Gwenny De Vroe

*Gwenny De Vroe* dankt de vorige sprekers. Het voorstel van resolutie is een werkstuk van vele jaren: de conceptnota, hoorzittingen, plaatsbezoeken. Ze is trots dat ze met de volle steun van de coalitiepartners dit voorstel van resolutie kan voorleggen. Het is effectief het doel om te evolueren naar een proefdiervrije toekomst in Vlaanderen. Sommige tussenkomsten geven haar de indruk dat men met een andere bril naar het voorstel kijkt. Ze roept iedereen op om het voorstel goed door te nemen en er goed over na te denken. Het is een duurzaam voorstel met een opstelling van alle stappen om op een ambitieuze en haalbare manier de proefdiervrij toekomst in Vlaanderen te realiseren. Dankzij een bottom-upbenadering, dankzij samenwerking en overleg. Het betreft zeker geen vrijblijvende oefening. Er worden heel wat extra maatregelen opgelegd om de daling van het aantal dierproeven grondig en snel te bereiken. Uit de cijfers in de toelichting blijkt dat er al een lichte daling was, ondanks de toename van het aantal onderzoeken. Uit de vele contacten weet ze dat onderzoekers ook effectief zoeken naar alternatieven. Ze moeten gestimuleerd worden door de transitiebudgetten, de onderzoeksbudgetten. Dat heeft natuurlijk ook een financiële weerslag.

Er wordt wat lichtzinnig gegaan over de vierde V van verantwoordelijkheid. *Gwenny De Vroe* werpt op dat de vierde V kamerbreed gedragen wordt op het terrein.

Dat het voorstel van resolutie zich enkel zou beperken tot de gezondheidszorg ontkent de indiener met klem. Het strekt zich veel breder uit. Het gaat over dierenwelzijn, de gezondheid van de dieren en het evolueren naar een proefdiervrij Vlaanderen op een gestructureerde, realistische manier. Het zorgt voor extra transparantie en rapportage: jaarrapporten, congressen, driemaandelijks rapportage ook ten aanzien van het Vlaams Parlement enzovoort. Het is een stringent voorstel. Ze hoopt dat het kamerbreed wordt goedgekeurd.

Momenteel worden er nog dierproeven gedaan die al door anderen werden uitgevoerd, ondanks het feit dat men nu al verplicht is om alternatieve methoden in te voeren. Dat onderzoek kan men vaak terugvinden in tijdschriften enzovoort. Iedereen heeft kennis gemaakt met het bestaande RE-Place project in Vlaanderen. In dit voorstel van resolutie wordt net gestipuleerd dat wat dat betreft, er heel grote sprongen gemaakt moeten worden in Vlaanderen. Het RE-Placeproject moet natuurlijk aangevuld worden met een complementaire databank. Het is van groot belang dat de onderzoeken met negatief resultaat worden ingevoerd. Net op die manier kunnen andere onderzoekers zien wat er precies misgelopen is in die onderzoeken. Onderzoeken moeten in de beste omstandigheden gebeuren en er mag zeker geen dubbel werk gedaan worden. Er moeten toekomstgerichte resultaten uit voortvloeien. Ze heeft verwezen naar de ziekte van Alzheimer, dementie enzovoort. Iedereen hoopt allicht dat de gezondheids- en farmaceutische sector naar een oplossing kan evolueren.

*Gwenny De Vroe* had gehoopt dat ze de amendementen van mevrouw Meyrem Almaci vroeger gekregen hadden. Er wordt gevraagd om streefcijfers en deadlines in te schrijven. Zowel uit de hoorzitting, als de vele contacten en de leerschool van het Nederlandse model is gebleken dat men dat juist best niet doet om zo snel mogelijk naar een proefdiervrij Vlaanderen te evolueren. Ze roept op om die fout niet te maken. Samenwerking en bottom-up werken is belangrijk. Men moet er

zich voor hoeden dat de innovatieve topbedrijven in Vlaanderen zich niet verplaatsen naar het buitenland. Wat heeft men dan gewonnen op het vlak van dierenwelzijn? Dan verliest men alles. Vlaanderen moet alternatieven stimuleren en zo snel mogelijk, op een realistische manier evolueren naar een proefdiervrije toekomst. Ze hoopt dat alle voorstellen van de meerderheid zo snel mogelijk worden omarmd door de regering, door de stakeholders enzovoort. Zo zal Vlaanderen een voortrekkersrol kunnen spelen. Ze kijkt er naar uit om dat driemaandelijks in het Vlaams Parlement op te volgen.

## 2.7. Meyrem Almaci

*Meyrem Almaci* geeft aan dat de amendementen daags voordien 's avonds werden ingediend, en dat die reglementair zelfs tijdens een zitting mogen worden neergelegd. Ze herhaalt dat de argumentatie voor dierproeven voor commerciële producten volledig ontbreekt in het voorstel van resolutie, behalve voor gezondheidszorg. Er is geen debat over alles wat niet met gezondheidszorg te maken heeft. Ze betreurt dat. Er zal breder gestemd worden dan wat er geargumenteed wordt. Ze is het daar niet mee eens.

Ingaand op de opmerking van Els Ampe beaamt ze dat men moet nadenken over de definitie van een dierproef. Het gaat over de vaststelling dat er in Vlaanderen heel veel pijnlijke dierproeven gedaan worden. De indieners zeggen dat ze willen vermijden dat de dierproeven zich naar het buitenland verplaatsen. Op haar vraag tijdens het werkbezoek aan Janssen Pharmaceutica over de geografische verdeling van de dierproeven – op voornamelijk beagles – antwoordde men daar dat het zwaartepunt naar België verschoven is. Op dit moment is de regelgeving in België van die aard dat men veeleer hier uitvoert dan elders. Ook protesten in bijvoorbeeld Amerika of Nederland spelen mee. Meyrem Almaci vindt de argumentatie van de indieners intrigerend: het omgekeerde is waar.

Er wordt ongelooflijk veel waardevol onderzoek uitgevoerd aan de universiteiten en in de commerciële bedrijven, maar ze is het fundamenteel oneens om wat buiten gezondheidszorg valt niet met heldere criteria af te bouwen. Ze vindt het onverantwoord om voor pesticiden enzovoort nog dierproeven uit te voeren. De argumenten overtuigen haar niet. Ze vreest voor een ongewenst neveneffect. Door de eisen onvoldoende scherp te stellen is een lange stilstand niet onmogelijk. Ze hoopt dat de evolutie op Europees niveau sneller verloopt, gesteund door de petitie. Hopelijk vragen de wetenschappers zelf ook om heldere criteria. Er zijn heldere criteria en doelstellingen op het vlak van klimaatbeleid, verkeersbeleid, mobiliteit enzovoort. De Vlaamse regering zegt: vertrouwen is goed, maar er moet toch controle zijn om misverstanden te voorkomen. Maar op het vlak van dierproeven wil de meerderheid dat niet en pleit men voor no gold-plating.

## 3. Artikelsgewijze bespreking

De amendementen van Groen (*Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 1344/2) zijn heel redelijk, aldus *Meyrem Almaci*. Ze gaan niet tot het uiterste en komen voort uit de argumentatie van de meerderheid zelf. Ze willen een aantal stappen vooruitzetten, het beleid verscherpen, want er zijn heel wat onderzoekers die graag een kader willen. Dat zou hen helpen om bijvoorbeeld de culture of care in de praktijk te brengen als ze tegenwind krijgen op dat vlak.

In de amendementen zijn geen cijfers opgenomen. Er wordt enkel gevraagd een afbouwschema uit te werken. Ze somt enkele bepalingen op die tot quick wins leiden (amendement nr. 1):

1. vivisectie op dieren voor louter educatieve doelen geheel uitsluiten;
2. een Vlaams fonds voor proefdiervrije innovaties oprichten naar Nederlands voorbeeld, voldoende financiële middelen voor dat fonds en al naargelang het leed dat een dierproef veroorzaakt, een bijdrage aan het fonds.

Amendement 2 komt rechtstreeks uit de conceptnota van Gwenny De Vroe (*Parl. St. VI. Parl. 2020-21, nr. 777/1*). In het verlengde van het streefbeeld opgemaakt door de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) voor neurologisch en eventueel ook kankeronderzoek, vraagt Meyrem Almaci alternatieve technieken ter vervanging van dierproeven actief aan te moedigen: 1. iPSC-technologie, organoïden en organs-on-chips, 2. niet-invasief onderzoek bij de mens, 3. hergebruik van (big) data en lichaamsmateriaal, 4. digitale modellen, en 5. invasief onderzoek bij de mens waarbij ze de ethische bezorgdheden herneemt.

Amendement 3 wil goede voorbeelden belonen. Er wordt vaak gezegd dat men niet van wantrouwen moet uitgaan. Meyrem Almaci vraagt om de koplopers in het zonnetje te zetten via een multidimensionaal label. Wie zich in positieve zin onderscheidt, krijgt een extra stimulans. Dat draagt bij tot een culture of care.

Amendement 4 lijkt Meyrem Almaci de evidentie zelf. Ze vraagt om aan het derde streepje, 10°, een punt e) tot en met h) toe te voegen, die luiden als volgt:

- "e) de ethische commissies inzage te geven in alle dierproeven, de kostprijs, de opdrachtgever en de resultaten, ook als ze niet het gewenste effect hebben;
- f) de ethische commissies te laten bestaan uit onafhankelijke en externe leden die niet betrokken zijn bij het onderzoekslaboratorium of de onderzoeken in kwestie;
- g) minstens één van de externe leden te laten aanduiden door de Raad voor Dierenwelzijn;
- h) de voorzitter van de commissie te laten aanduiden onder de externe leden;"

Amendement 5 gaat over de vlag en de lading. De indiener vraagt om aan het derde streepje, 11°, een punt c) toe te voegen, dat luidt als volgt:

- "c) de inzet van proefdieren voor wettelijk voorgeschreven veiligheidstesten voor chemicaliën, voedingsingrediënten en pesticiden, uiterlijk tegen 2025 stapsgewijs wordt afgebouwd;"

Men kan het debat over de afbouw van dergelijke dierproeven moeilijk voeren als het wel onder het voorstel van resolutie valt maar geen doorgedreven argumentatie krijgt.

Amendement 6 wil aan het derde streepje, 12°, een punt c) toevoegen, dat luidt als volgt:

- "c) de samenwerking van Vlaamse onderzoeksinstituten met proefdierlabo's of kweekcentra in het buitenland, die minder strenge criteria hanteren inzake dierproeven, te verbieden;"

Meyrem Almaci zegt niet blind te zijn voor de realiteit op het terrein. Deze praktijk wil ze verbieden.

Ze concludeert dat de amendementen een aantal quick wins opleveren. Ze hoopt dat de meerderheid erin meegaat om het voorliggende voorstel van resolutie scherper te maken. Als de amendementen niet worden aangenomen volstaat het voorstel van resolutie niet voor haar om het goed te keuren.

#### 4. Stemming

Amendement nr. 1 wordt verworpen met 8 stemmen tegen 3.

Amendement nr. 2 en 3 worden verworpen met 8 stemmen tegen 1 bij 2 onthoudingen.

Amendement nr. 4 en 5 worden verworpen met 8 stemmen tegen 3.

Amendement nr. 6 wordt verworpen met 8 stemmen tegen 1 bij 2 onthoudingen.

Het voorstel van resolutie over de evolutie naar een proefdiervrije toekomst in Vlaanderen wordt aangenomen met 10 stemmen bij 1 onthouding.

Het voorstel van resolutie over een versnelde ontwikkeling van alternatieven voor dierproeven (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 741/1) wordt daarmee impliciet verworpen.

Els AMPE,  
voorzitter

Karl VANLOUWE  
Meyrem ALMACI,  
verslaggevers